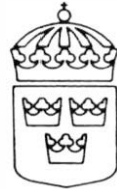

Motion till riksdagen

1987/88:Jo720

av Karl Erik Olsson m. fl. (c)

om naturskyddet

Mot.
1987/88
Jo720—724

Sammanfattning

Centerpartiet föreslår en översyn av lagstiftningen på naturvårdsområdet. Naturvårdslagen måste ges ett långsiktigt perspektiv. Naturresurslagen måste omarbetas så att den anger hur resurserna skall förvaltas, inte hur de skall exploateras, vissa områden undantagna.

En strategi för hur genetiska resurser skall bevaras måste utarbetas.

Bioteknikens användning måste få klara riktlinjer. Förbud föreslås mot genetiskt manipulerat material att släppas ut i naturen.

Antarktis bör skyddas som en internationell nationalpark.

De fyra outbyggda Norrlandsälvarna skall förklaras som nationalälvar och värdefulla älvsträckor som Ammerån, Edänge, Emån, Härkan och Voxnan uppströms Edsbyn skall skyddas i naturresurslagen.

Rädda fjällskogarna genom att upprätta en naturvårdsgräns för det storskaliga skogsbruket. Vissa skogsbruksmetoder måste utvärderas ur miljösynpunkt. 5:3 bidraget skall avskaffas.

En hagmarksersättning på 25 milj. kr. skall införas för att rädda en hotad del av kulturlandskapet.

Skötseln av naturreservaten skall förenklas. Miljöorganisationer, markägare och enskilda skall anlitas i vården. En fond bör byggas upp med bidrag från enskilda och staten för att förstärka resurserna till naturvården.

Omsorgen om naturen

En ekologisk grundsyn innebär att ta hänsyn till sambandet mellan natur, människa och samhälle. Människan är en del, men en mycket speciell del av naturen. Allt vad vi skapar i samhället är alltid omgjord natur. Endast i få fall medverkar den mänskliga verksamheten till att öka naturens egen produktionskraft. Centerpartiet anser att en grundläggande förändring i synsättet är nödvändig så att all mänsklig verksamhet bör inriktas mot att skapa en uthållig utveckling.

Den centerledda regeringen tillsatte naturresurs- och miljökommittén. Utredningen lade fram en rad förslag om förebyggande åtgärder. Centern har i riksdagen följt upp dessa med krav på miljökonsekvensanalyser, offentliga utfrågningar, vetenskaplig medling m. fl. Centern har föreslagit att

en heltäckande miljölagstiftning skall utarbetas som för in miljöhänsyn i olika samhällssektorer. Centern har krävt att hushållning med naturresurser och en god miljö skall vara ett ekonomiskt mål.

Miljövårdsarbetet inriktas i dag på att begränsa skadeverkningar av användning av existerande teknik. Sällan förekommer att man försöker finna långsiktigt möjliga utvecklingstrender och klarlägga de valmöjligheter som står till buds. För att nå en bättre miljöpolitik måste man öka kunskaperna och utnyttja dem rätt, i lagar ange gränser för tillått verksamhet samt använda ekonomiska styrmedel inom ramen för marknadsekonomin.

Ekonomi betyder hushållning. Vi måste lära oss att hushålla inte bara med ekonomiska resurser i traditionell mening utan också med älvar och skogar, med växt- och djurarter, med hagar och våtmarker. En uthållig politik kan inte skapas utan en stark känsla för naturvärden.

Naturvårdslagstiftning

I dag saknas en övergripande lag på natur- och miljöskyddsområdet. Gällande lagstiftning är splittrad och inte anpassad till den aktuella situationen. Under senare år har såväl statens naturvårdsverk som länsstyrelserna alltmer diskuterat behovet av en översyn av naturvårdslagen, NVL. Vidare har Svenska Naturskyddsföreningen presenterat ett förslag till ny naturskyddslag. Frågan om översyn har ytterligare aktualiserats genom tillkomsten av naturresurslagen, NRL, och plan- och bygglagen, PBL, och sambandet mellan dessa lagar och naturvårdslagen.

Den nyligen antagna naturresurslagen har flera förtjänster men samtidigt en hel del brister, som det inte fanns möjlighet att korrigera vid riksdagsbehandlingen av lagförslaget. Viktiga förändringar kunde dock ske som att det kommunala vetot bibehölls. Centerpartiet anser att en övergripande naturresurslagstiftning måste ange hur man skall förvalta resurserna, inte hur man skall exploatera dem med vissa områden undantagna. Ett sådant synsätt finns i skogsvårdslagen och i skötsellagen för jordbruket. Centerpartiet anser att även naturresurslagen mer borde präglas av en sådan ekologisk grundsyn än vad som är fallet.

Naturvårdslagen saknar uttryck för ett långsiktigt perspektiv på naturvårdsfrågorna och naturvårdens mål. En naturvårdslag, som i dagens moderna industrisamhälle skall hävda naturmiljön, måste ha större tyngd i förhållande till annan lagstiftning än vad som för närvarande är fallet.

Det finns i dag ett bra kunskapsunderlag som redovisar olika naturvärden och hur angeläget det är att ta hänsyn till dem i ett längre perspektiv. Trots detta präglas naturvårdsarbetet liksom miljöarbetet alltför mycket av akuta problem. Om företag och andra i förväg tvingades visa konsekvenserna av och sedan ta ansvar för sina verksamheter, skulle naturvärden inte längre behöva agera från en försvarsposition.

Det är därför angeläget att en översyn görs av naturvårdslagstiftningen. I det sammanhanget bör även NRL:s hushållningsbestämmelser ses över. Det skulle innebära ett bättre samband mellan NRL och NVL vad gäller värdet om naturmiljön.

De genetiska resurserna är en viktig grund för mänsklighetens överlevnad. De genetiska resurserna är nödvändiga för växtförädling, resistensutveckling och avancerad läkemedelstillverkning. Dessa resurser, som vid klok skötsel är ständigt förnybara, förstörs nu i en snabbare takt än någon annan naturresurs.

Det finns uppskattningsvis fem till tio miljoner växter och djurarter på jorden. Utrotning av arter sker i hela världen, särskilt utsatta är vissa artrika och känsliga tropiska naturtyper. Också i Sverige har arter försvunnit. Det är viktigt att det också framöver finns ett varierat landskap med många arter i en naturlig miljö. Flera enskilda initiativ har tagits för att rädda arter. I Sotenäs kommun i Bohuslän planeras nu en avelsanläggning för hotade svenska lantraser, nordiska vilda djur och andra hotade djur från vår klimatzon.

En strategi bör utarbetas för bevarandet och hanterandet av genetiska resurser. Den bör beskriva dels allmänna övergripande mål, dels mål som rör utsatta arter och mål för vissa områden som jordbruk och fiske. Ett sådant program bör vara inriktat på att klarlägga och bevara den existerande genetiska variationen och inte endast hotade arter, raser och sorter. Det bör omfatta genbanksverksamhet och forskningsbehov. Strategin för bevarande av genetiska resurser måste också omfatta mikroorganismer. Vi återkommer i ett senare sammanhang om förslag till medel för bevarande av genetiska resurser.

Bioteknik

Många sätter i dag ett stort hopp till utnyttjandet av biotekniken. Med bioteknik menas utnyttjandet av levande celler och deras egenskaper för att producera nyttigheter. Det handlar om att på olika vägar förändra växters och djurs produktionsförmåga. Liknande förändringar kan göras hos vissa bakterier.

Biotekniken öppnar stora möjligheter att påverka, förändra och ta fram nya processer inom medicinsk och farmakologisk industri, skogsbruk, jordbruk, livsmedelsteknologi, framställning av finkemikalier m. m. Biotekniken kommer att flytta forskningen in i växt- och djurcellen.

Användandet av biotekniken måste prövas utifrån etiska, sociala och ekologiska krav. Men vid sidan av behovet av etiska krav finns risken för att genetiskt manipulerat material sprids på ett okontrollerbart sätt. Miljörisken med att släppa loss genmanipulerat material är ganska okända. Flera länder har infört förbud, som exempelvis Danmark, Lov 1986-06-04 om miljö och genteknologi. Vi föreslår att bioteknikens användning regleras i lag. Sverige riskerar annars att bli en ekologisk frizon för genetiska experiment.

Det är hög tid att Sverige formulerar en strategi för hanteringen av biotekniken. Samhället måste skapa en sammanhållen bild av bioteknikens möjligheter, problem och risker. Hur påverkar biotekniken jordens genetis-

ka mångfald? Samhället bör också stimulera till diskussion kring bioteknikens roll i samhället. Samhället måste försäkra sig om insyn i forskningen. Ansvarsfrågorna måste klargöras. Den som finansierar forskning inom bioteknikområdet måste också ta ansvar för eventuella negativa effekter. Produkter inom bioteknikområdet måste omfattas av en obligatorisk ansvarsförsäkring. Patent- och registreringsfrågorna måste få en snar lösning.

Antarktis

Antarktis spelar en avgörande roll i jordens ekologiska system, bl. a. genom den betydelse som Antarktis har för det globala klimatet och cirkulationen i oceanerna. Förändringar på och kring Antarktis kan därmed komma att påverka förhållandena även på mycket långa avstånd från Antarktis.

Antarktis miljö är mycket känslig. Jordarna är tunna och enkelt uppbyggda, vegetationen mycket sparsam och de få sjöar som finns är känsliga för påverkan och återhämtar sig endast långsamt från mänskliga ingrepp.

Trots omfattande forskningsinsatser under snart 100 år är kunskaperna om den antarktiska miljön och dess ekosystem helt otillräckliga.

Antarktis kan med fog sägas vara det enda större område på jorden som ännu inte utsatts för mänskliga ingrepp i någon större omfattning. Områdets betydelse som referensområde för forskningen är därför ovärderligt och kan förväntas öka efter hand som övriga delar av jorden utsätts för ett alltmer ökande tryck från en växande befolkning.

Genom de förhandlingar som pågått under flera år om ett avtal om mineralutvinning på Antarktis eller på havsbotten utanför kontinenten, har frågan om ett totalskydd av området mot sådan exploatering blivit högaktuell. En sådan utvinning skulle innebära allvarliga störningar, dels från den normala driften, dels stora risker för utsläpp genom olyckor t. ex. med stora tankbåtar i svåra isförhållanden eller genom en utblåsning från en oljekälla på havsbotten.

Den svenska regeringen avser att delta i exploateringen av Antarktis resurser och har avsatt forskningsresurser för detta. Vi anser att Sverige i stället bör ta initiativ genom UNEP, FN:s miljöorgan, för att få Antarktis förklarad som internationell nationalpark, öppen för alla länder för fredlig samverkan och fri forskning.

Skydda älvarna

Vattenkraften har gett oss tillgång till stora mängder energi till låg kostnad. Det har varit av stor betydelse för Sveriges utveckling till en modern industrialisation. Vattenkraftsutbyggnaden måste dock betraktas som i huvudsak avslutad. En fortsatt mycket begränsad utbyggnad av vattenkraften måste vara försiktig och miljöanpassad och skall ske i första hand genom ombyggnader och effektiviseringar.

De fyra utbyggda Norrlandsälvarnas framtid är osäker trots riksdagsuttalanden om behovet av att skydda dem. Vi anser därför att det finns skäl att förstärka skyddet. Vi föreslår att riksdagen bör besluta undanta de utbygg-

da Norrlandsälvarna genom att förklara dem som nationalälvar. De bör därigenom få ett skydd som motsvarar nationalparkernas.

Mot. 1987/88
Jo720

En komplettering bör göras av förteckningen i naturresurslagen över älvar som undantas från vattenkraftsutbyggnad. Sådana skyddsvärda älvar och älvsträckor är:

- Ammerån
- Edänge
- Emån
- Härkan
- Voxnan uppströms Edsbyn

Naturvård i skogsbruket

Den fjällnära skogen är unik eftersom den rymmer stora urskogsområden. Den sammanhängande nästintill orörda miljön är en viktig förutsättning för många arters överlevnad. Till sin yta saknar de motsvarighet i Europa utanför Sovjetunionen.

De gamla lavbärande skogarna är också av stor betydelse för rennäring. Ju fler av dessa lavbärande skogar som avverkas, desto sämre blir möjligheterna för renarna att klara sig under vintern.

Ett skogsbruk anpassat till de lokala förutsättningarna har under lång tid bedrivits i de fjällnära skogarna, utan någon negativ miljöpåverkan. Under den första hälften av 1980-talet började domänverket och andra bolag sitta storskaliga skogsbruk med omfattande kalhyggen i detta område.

I början av 1950-talet upprättade domänverket en skogsodlingsgräns. Denna gräns skulle avskilja skogsmark i höglägen. Ovanför denna ekonomiska gräns kunde inte återbeskogning ske till rimliga kostnader efter kalavverkning, på grund av de svåra klimatförhållandena. Gränsen justerades senast 1979 då domänverket deklarerade att ovanför denna gräns fick inte kalavverkningar ske. Att klimatförhållandena är speciella har understrukits under den senaste sommaren då ständigt tjäle legat i marken, s. k. permafrost. Skogsstyrelsen har också tvingats stoppa planteringen av den kanadensiska contortatallen i dessa områden eftersom den har drabbats av allvarliga svampangrepp. Riksdagens uttalande om återhållsamhet med skogsbruk i fjällnära områden har haft en viss återhållande effekt på avverkningarna.

En tillämpning av mer lokalt anpassade skogsbruksmetoder måste vara grundläggande för skogsbruket i de fjällnära skogarna. En naturvårdsgräns på biologiska grunder bör upprättas. Ovanför denna får inget storskaligt skogsbruk bedrivas.

Särskilt skyddsvärda områden bör avsättas som naturreservat. Domänverksmark, som skall undantas från skogsbruk, bör överföras från domänfonden till naturvårdsfonden utan ersättning eftersom det gäller statligt ägd mark. Om enskilda skogsägare får inskränkningar i möjligheterna att bedriva ett rationellt skogsbruk skall de i första hand kompenseras med ersättningsmark.

Ett förbud mot inplanteringen av contortatallen har införts i delar av norra Sverige. Innan vidare plantering kan medges måste klarläggande

göras om riskerna för insekts- och svampangrepp. Visshet måste också skapas om att contortatallen inte sprider sig in i miljöer där den inte är önskad.

Miljökonsekvensbeskrivningar bör krävas för olika skogsbruksmetoder som hyggesplöjning, stubbrytning, inplantering av främmande trädslag samt skogsplantering på jordbruksmark.

Stödet till igenplantering av lågproducerad mark, det s. k. 5:3 bidraget bör upphöra. Bidraget har ibland missriktat gått till igenplantering av hagmarker och smärre lövskogar och i norra Sverige främst till insatser i dimensionshuggna glest bevuxna barrskogar. Förslag om detta framläggs i annat sammanhang.

Naturvård i jordbruket

Principen av vårt nyttjande av naturen måste vara att de produktiva ekosystemen och arterna som utnyttjas av människan nyttjas utan överexploatering. Åkerjord måste förvaltas så att dess produktionsförmåga vidmakthålls eller ökas.

Det öppna och varierade landskapet måste bevaras och utvecklas. Det största hotet mot kulturlandskapet är den jordbrukspolitik som nu bedrivs. Den bästa garantin för att behålla ett vackert omväxlande landskap är att åkerarealen brukas och hagarna betas. För att bevara det öppna landskapet och artrikedomen i flora och fauna bör en särskild hagmarksersättning införas. En sådan ersättning förutsätter att handelsgödsel inte används. För att finansiera hagmarksersättningen bör 25 milj. kr. av omställningsstödet utnyttjas. Vi återkommer med förslag till miljöförbättrande åtgärder i jordbruket i annat sammanhang.

Naturresevat

I Sverige finns i dag 20 nationalparker, drygt 1 200 naturresevat, ett 50-tal naturvårdsområden, drygt 600 djurskyddsområden och 1 300 naturminnen. Trots att arbetet med att avsätta naturvårdsobjekt har pågått under lång tid har hittills endast ca 20 % av landets riksobjekt för vetenskaplig naturvård och friluftsliv blivit säkerställda på ett tillfredsställande sätt. Klyftan mellan behovet av skötsel och vårdanslaget har blivit större och större. Hittills har klyftan till en del kunnat fyllas upp med beredskapsmedel. På senare år har dock skett en kraftig minskning av medlen till beredskapsarbeten för naturvård, vilket har fått negativa följder för skötseln. Centerpartiet har under en följd av år föreslagit åtgärder för att förstärka skyddet av naturvården. Vi anser att en förbättring kan ske om följande åtgärder prövas:

— En översyn bör ske av alla naturvårdsobjekt. De objekt som inte längre är motiverade av naturvårdsskäl bör upphävas. De friluftsesevat som finns bör överföras till kommunerna eller annan intresserad organisation. De statliga insatserna för vård av naturvårdsobjekt bör koncentreras till områden som är av riksintresse för naturvård och friluftsliv.

— Skötselplanerna måste förenklas. Länsstyrelsen bör bli förvaltare av naturresevat, men markägare bör anlitas för praktisk skötsel. Även ide-

ella organisationer för bl. a. naturskydd, hembygdsvård och friluftsliv är viktiga resurser som bör tas till vara i större utsträckning än för närvarande.

— Naturvårdsverket bör se över hanteringen av vårdanslaget med syfte att minska det och i stället eftersträva en god skötsel.

— Kostnaderna för att upprätta skötselplaner och igångsättande av naturvårdsobjekt bör belasta anslaget Mark- och naturvård.

— En fond bör tillskapas för vård av och inköp av naturvårdsobjekt. Företag och allmänhet skall ha möjlighet att lämna bidrag via fonden, lika så bör det vara möjligt att testamentera pengar till fonden.

— Länsstyrelsernas resurser för naturvården måste förstärkas. Vi återkommer med förslag om detta i ett senare sammanhang.

Hemställan

Men hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av naturvårdslagen,

[att riksdagen hos regeringen begär en översyn av hushållningsbestämmelserna i naturresurslagen,¹]

2. att riksdagen hos regeringen begär en strategi för bevarande av genetiska resurser,

3. att riksdagen hos regeringen begär en strategi för utnyttjande av biotekniken i enlighet med motionen,

4. att riksdagen hos regeringen begär en lagstiftning om miljö och genteknik i enlighet med motionen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om initiativ för att få Antarktis förklarad som internationell nationalpark,

[att riksdagen beslutar att för all framtid undanta de fyra outbyggda Norrlandsälvarna från vattenkraftsutbyggnad,¹]

[att riksdagen beslutar ge ett förstärkt skydd i naturresurslagen av Ammerån, Edänge, Emån, Härkan och Voxnan i enlighet med motionen,¹]

6. att riksdagen beslutar hos regeringen begära en utredning om en naturvårdsgräns för de fjällnära skogarna,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljökonsekvensbeskrivningar för vissa skogsbruksmetoder,

8. att riksdagen anvisar 25 milj. kr. till hagmarksersättning,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om principerna för skötsel av naturreservat.

Stockholm den 15 januari 1988

Karl Erik Olsson (c)

Lennart Brunander (c)

Kerstin Göthberg (c)

Bertil Jonasson (c)

Karl-Anders Petersson (c)

¹ 1987/88:Bo503.